

Global interactions of people, cultures and power

Uitgebreide plan van aanpak

Achtergrond van het thema

Dit profileringsgebied is een intellectueel platform te zijn voor eenieder die zich binnen de Universiteit Leiden bezighoudt met het thema *Global Interactions*, opgevat als een proces waarin mensen uit verschillende delen van de wereld elkaar cultureel, economisch en politiek beïnvloeden. Daarbij wordt 'globalisering' ruim opgevat, beginnend bij de verspreiding van de homo sapiens vanuit Oost Afrika over de gehele wereld vanaf circa 80.000 jaar geleden tot in het heden. De eerste uitzwerming had een enorme divergentie tot gevolg, in cultureel, taalkundig en genetisch opzicht. Met de ontwikkeling van de sedentaire landbouw circa 10.000 jaar geleden en de toenemende contacten tussen verschillende culturen en 'politieën' (via handel, oorlog, arbeidsmigratie), vond er op een aantal gebieden langzaam maar zeker een zekere mate van convergentie plaats (Manning 2005), waarbij de *flows* van sociale en culturele homogenisering overigens samengaan met een toename van de diversiteit van in- en uitsluitingsprocessen (Geschiere en Meyer 1998).

Commerciële, wetenschappelijke, artistieke, politiek-diplomatieke en religieuze netwerken verbonden Azië, Oceanië, (Zuid) Europa en Afrika vanaf 3000 BCE en brachten de uitwisseling van mensen, maar in eerste instantie vooral goederen en ideeën op gang, die een grote invloed hadden op de ontwikkeling van culturele en sociale relaties. Met uitzondering van de Amerika's, werden aldus reeds vroeg grote delen van de wereld met elkaar verknoot. In de Hellenistische wereld en het Romeinse Rijk vond een voortdurend proces van onderhandeling plaats tussen en binnen groepen, waarbij taal, onderwijs en normatieve cultuur eenheidscheppende factoren waren, die de uitwisseling van gedifferentieerde ideeën en goederen bevorderden. In de Middeleeuwen zorgden de expansie van Noord-Europese Vikingen, Centraal-Aziatische paardenvolkeren en de Arabische expansie in Afrika en Zuid-Europa voor voortgaande uitwisseling van mensen, goederen en ideeën (J. Diamond). Via de zijderoutes bereikten Chinese uitvindingen Europa, de Indische Oceaan fungeerde al lang voor de komst van Europeanen als een Braudelianaanse interculturele handelsruimte. De laatste missing link (de Amerika's) werd gesmeed door de maritieme revolutie in de 15e eeuw toen Portugezen en Spanjaarden probeerden om via het Westen een directe zeeroute naar Azië te vinden. De kolonisatie van de Amerika's creëerde vanaf diezelfde periode een nieuwe Atlantische *méditerranée* die een eeuwenlange, diepgaande wederzijdse beïnvloeding tussen de diverse inheemse culturen van Europa, Afrika en de Amerika's zou veroorzaken. Deze processen doen tot op heden hun invloed gelden op de historische beeldvorming (*memory*) en op de constructie van etnische en nationale identiteiten

Daarmee onderging het proces van convergentie en 'thin globalization' (ook wel 'archaic globalization') een belangrijke versnelling om in de 19e eeuw, met de transport en communicatierevolutie uit te monden in de 'thick globalization', waarbij verschillende delen van de wereld cultureel (A. Appadurai), economisch (J. Williamson), politiek-cultureel (C. Bayly), en taalkundig (A de Swaan) intensiever dan ooit bij elkaar betrokken werden. Deze toename van nationale en internationale homogeniteit onder Euro-Amerikaans gezag was overigens verre van lineair en homogeen en kende allerlei tegenbewegingen, vooral op het terrein van identiteit en cultuur.

Machtscentra, zowel in politiek, economisch als cultureel opzicht, verplaatsten zich voortdurend in de afgelopen tienduizend jaar met als gevolg uiteenlopende vormen van competitie, culturele uitwisseling, maar ook gewelddadige conflicten. Het is deze gelaagde dynamiek van menselijke interactie in een globaal perspectief die centraal staat in dit profileringsgebied. Het moge duidelijk zijn dat die alleen binnen een ruim temporeel en disciplinair kader het meest vruchtbaar kan worden bestudeerd. Centrale vraag is steeds hoe deze uiteenlopende processen van divergentie en convergentie zijn verlopen en welke culturele, economische en politieke gevolgen dit had voor de mensen in specifieke plaatsen en periodes. Om de noodzakelijke ordening en samenhang aan te brengen, onderscheiden wij aan de hand van Held et al. (1999) vier dimensies in het globaliseringsproces van mensen, goederen en ideeën: *extensiteit* (reikwijdte), *intensiteit*, *impact* en *snelheid*, die zowel apart als in samenhang bestudeerd kunnen worden.

Met behulp van deze typologie kan in zeer uiteenlopende periodes en situaties de **kernvraag** worden gesteld, namelijk hoe global interactions tot stand komen en welke gevolgen deze hebben voor de samenlevingen in kwestie. Aangezien het een gelaagd proces betreft dat zich over uiteenlopende domeinen uitstrekt, heeft zich op het niveau van de ‘middle range’ theorievorming een waaier aan specifieke vraagstellingen debatten en theorieën ontwikkeld. Het profileringsgebied wil van deze theoretische pluriformiteit profiteren door deze met de bredere overkoepelende problematiek van *global interactions* te verbinden. Daarmee biedt het profileringsgebied een intellectueel platform waarin uiteenlopende benaderingen middels een expliciet comparatieve benadering van elkaar kunnen profiteren en met elkaar kunnen communiceren.

De meerwaarde die het profileringsgebied biedt aan de deelnemende onderzoekers ligt in het feit dat samenwerking van disciplines en regio-specialisten de internationale voorsprong die Leiden nu reeds op het terrein van de studie van globale dynamiek bezit maximaliseert, en haar uitbouwt tot een systematische concentratie van internationaal zichtbare en toonaangevende expertise over menselijke evolutie, geschiedenis, cultuur en hedendaagse ontwikkelingen.

Migratie en global heritage

Het profileringsgebied onderscheidt zich internationaal door twee zwaartepunten van vergelijkend onderzoek: ‘global heritage’ en ‘migratie’. Beide zwaartepunten houden zich uitdrukkelijk bezig met de geschetste interacties en versterken elkaar: waar globaal erfgoed niet los kan worden gezien van transformaties in globale migraties (van de ‘grote volksverhuizingen’ in de 3^e en 4^e eeuw CE tot de opkomst van de toerismeindustrie), kunnen migratiepatronen en hun effecten niet begrepen worden zonder een goed begrip van processen van geheugen- en identiteitsvorming die daar onlosmakelijk mee verbonden zijn, en die centraal staan binnen het onderzoeksterrein ‘Global heritage’. Hoewel verschillend, is bij beide zwaartepunten een van de belangrijke taken van het profileringsgebied ‘Global interactions’ om de beschikbare kennis aan de Universiteit Leiden en in de “wijdere” Leidse omgeving allereerst te identificeren, vervolgens te organiseren en tot slot te activeren binnen het hierboven geschetste conceptuele kader.

Migratie

Voor het tot stand brengen van globale interacties is geografische mobiliteit van mensen essentieel. De vormen waarin die migratie zich uit, zijn echter zeer divers. Cruciaal is het inzicht dat gemeenschappen van mensen zich, anders dan dieren, onafhankelijk van elkaar cultureel verschillend kunnen ontwikkelen (op het gebied van taal, religie, technologie en fenotype) kunnen ontwikkelen, die zich uiten in verschillen in taal, religie, technologie en fenotype (P. Manning). Migratie over culturele grenzen is dan ook uniek

voor de homo sapiens, en de nieuwe ideeën die mensen door migratie kunnen opdoen fungeren als motor voor menselijke ontwikkelingen. Deze voortdurende interactie en kruisbestuiving is overigens lang niet altijd vreedzaam en kan leiden tot grootschalige slachtingen, onderdrukking en verdrijving. Ook meer gewelddadige confrontaties gaan echter doorgaans gepaard met wederzijdse culturele beïnvloeding. Waar in de wijdverbreide 'kolonisatiebenadering' (J. Diamond) de nadruk ligt op nieuwkomers die anderen verdringen of zelfs elimineren, zal in dit profileringsgebied meer aandacht zijn voor wederzijdse beïnvloeding en creolisering. Uiteenlopende processen van culturele beïnvloeding, van Romanisering en Hellenisering tot en met de Anglicization and Amerikanisering, kunnen heel goed binnen dit kader worden bestudeerd. Daarbij hoort ook aandacht voor het fenomeen dat bij culturele overlevering, bijvoorbeeld in het onderwijs, aanzienlijke discontinuïteit en diversiteit kan schuilgaan achter ogenschijnlijke continuïteit en traditie. Dit geldt bijvoorbeeld voor de processen van culturele transformatie en geografische diversiteit die schuilgaan achter het vormvaste onderwijs van de Grieks-Romeinse oudheid, de islamitische theologie en de Latijnse middeleeuwen.

Welke gevolgen migratie heeft, zowel voor de migranten als degenen die met nieuwkomers worden geconfronteerd, hangt onder meer af van de getals- en machtsverhoudingen, de status van de verschillende (aspecten van) culturen, het vigerende 'membership regime', en het type van migratie. Uitgaande van het idee dat mensen van meet af aan verschillende culturele specifieke gemeenschappen hebben gevormd waarbij taal een cruciale verbindende factor is, kunnen we ruwweg vier hoofdtypen onderscheiden: 1) *home community* (binnen de eigen gemeenschap); 2) *whole community* (nomadisme, transhumance); 3) *colonisation* (deel van de community die in een ecologisch vergelijkbaar gebied een replica creëert) en tot slot (4) *cross-community* migratie, waarbij migranten in aanraking komen met een andere community. Binnen die cross-cultural migratie, die uniek is voor mensen, zijn vervolgens weer vier vormen te onderscheiden:

- *settlers*: migranten die zich aanpassen aan het 'membership regime' van een nieuwe gemeenschap en blijven;
- *sojourners*: zij die zich in een nieuwe gemeenschap vestigen met het oogmerk ooit terug te keren
- *itinerants*: degenen die voortdurend de 'connections' tussen verschillende culturen onderhouden en geen eigen gemeenschap hebben om naar toe terug te keren;
- *invaders*: migranten die deels hun eigen cultuur opleggen.

De vorm en motieven van deze migraties kunnen sterk uiteenlopen en omvatten zowel vrije als onvrije migraties, alsmede vluchteling- en arbeidsmigratie, terwijl ook de motieven sterk kunnen verschillen. Velen hopen dat migratie hun eigen situatie zal verbeteren, terwijl anderen eerder het belang van de familie voorop stellen. Daarnaast zijn er Samaritaanse' migranten die denken (al dan niet terecht) bij te dragen aan materiële dan wel geestelijke verbetering van de nieuwe community (zoals missionarissen, NGO's). Tot slot zijn er mensen die primair voor hun eigen plezier migreren, om zo hun horizon te verbreden (reizigers, toeristen).

Dit conceptuele migratiemodel is tegelijkertijd ruim en gefocust genoeg om de zeer uiteenlopende expertise binnen de Universiteit Leiden te mobiliseren en door een systematische 'cross-culturele' interactie van wetenschapsgebieden tot een nieuw, veelbelovend en internationaal aansprekend onderzoeksterrein uit te groeien. Niet alle bovengenoemde aspecten van global interactions zullen in dit onderzoeksgebied systematisch aan de orde, maar specifieke onderzoeksvragen kunnen binnen dit uitgebreide en uiteenlopende kader comparatief bestudeerd worden naar gelang de aanwezige expertise. Bovendien zijn er allerlei dwarsverbanden mogelijk met het andere

zwaartepunt van de 'Global Heritage', in het bijzonder op het gebied van de studie van materiële cultuur (door antropologen, archeologen, historici, en kunsthistorici).

In de afgelopen decennia zijn binnen het Instituut voor Geschiedenis, Godsdienstwetenschappen, Area Studies en de faculteit Archeologie van de Universiteit Leiden belangrijke onderzoeklijnen opgezet op het terrein van migratiestudies, zowel met betrekking tot de migratie zelf als tot de daarop volgende interactie met gevestigden en de gevolgen voor processen van identificatie, 'memory', 'belonging' en 'membership'. Ook binnen tal van andere disciplines (culturele antropologie en ontwikkelingssociologie, politicologie, sociologie, literatuurwetenschappen, taalkunde, kunstgeschiedenis) is een schat aan expertise aanwezig, bijvoorbeeld op het gebied van urbane sociologie, culturele interactie, discours-analyse en de rol van het publieke discours in de omgang met minderheden. Het probleem is echter, dat deze zich vaak tamelijk geïsoleerd ontwikkelen en slechts sporadisch worden geactiveerd en interdisciplinair ingezet. Bij het zwaartepunt "migratie" dienen de volgende reeds bestaande initiatieven tot de eerder genoemde identificatie, organisatie en activering van bestaande netwerken en instituten te worden uitgebouwd en hecht met elkaar verbonden:

- Om te beginnen is er al jaren een zwaartepunt migratiegeschiedenis binnen het **Instituut voor Geschiedenis** bij de sectie Sociale en Economische Geschiedenis (Willems, Schrover, Lucassen, Antunes), terwijl daarnaast ook veel expertise over migratie en globalisering is opgebouwd binnen andere secties (o.m. Blussé, Emmer, Gaastra, Gommans, Ross en De Ligt). Een aantal relevante activiteiten die zijn geïnitieerd vanuit het Instituut voor geschiedenis die binnen dit profileringsgebied goed benut kunnen worden zijn:

- het LIMS (*Leiden Interdisciplinary Migration Seminar*), dat sinds 2008 jaarlijks seminars organiseert waarop zo'n 60 onderzoekers uit diverse faculteiten hun onderzoek presenteren. Naast het jaarlijkse seminar functioneert het LIMS als een virtueel netwerk. Een van de concrete resultaten van het LIMS is een vruchtbare uitwisseling van wetenschappers uit verschillende disciplines. Een goed voorbeeld zijn de VICI-onderzoeksgroepen van Schrover (Geschiedenis) en Ter Haar Romeny (Godsdienstwetenschappen).

- Het in 2003 geïnitieerde internationale samenwerkingsproject Global Migration History. Daartoe werden, o.a. in samenwerking met het *International Institute for Asian Studies / IIAS*, drie programmatische conferenties gepland (NIAS 2005; Minneapolis 2007 en Taipei 2010) met als doel zeer uiteenlopende disciplines en onderzoekers te laten samenwerken binnen een conceptueel en theoretisch kader. Een van de plannen voor de toekomst is om een global PhD laboratorium te ontwikkelen waarbij de kennis over migratiegeschiedenis systematisch kan worden aangeboden aan PhD's over de gehele wereld.

- In 2007 verscheen de *Enzyklopädie Migration in Europa*, een samenwerkingsverband van Leidse (Emmer en Lucassen) en Duitse historici, waarin in zo'n 1200 bladzijden de actuele kennis op het terrein van migratie en integratie in geheel Europa sinds 1600 is samengevat. In 2010 zal Cambridge University Press de geactualiseerde Engelse vertaling uitbrengen. Dit initiatief is een goed voorbeeld van de bovenstaande trits *identificeren-organiseren-activeren* en leent zich uitstekend voor soortgelijke initiatieven waarbij andere delen van de wereld en langere periodes worden betrokken.

- Aan de Campus Den Haag hebben Wim Willems en Leo Lucassen een zwaartepunt in onderwijs en onderzoek ontwikkeld (*Center for Modern Urban Studies*) dat zich richt op de culturele interacties van uiteenlopende stadsbewoners.

- Tot slot noemen wij een in 2008 gestart project waarbij wetenschappelijke kennis wordt gepopulariseerd ('valorisatie') middels een zeer uitgebreide Website Migratiegeschiedenis, die met een budget van bijna 1 miljoen euro, wordt ontwikkeld aan het IISG in Amsterdam. De ontwikkeling van dit project was in handen van dr. C. van Eijl (Geschiedenis, Leiden) en vond plaats binnen het Centrum voor de Geschiedenis van Migranten waarin de faculteit Geesteswetenschappen van Leiden participeert.
- Het onderzoek binnen de **faculteit Archeologie** kan op verschillende niveau's in hoge mate bijdragen aan inzichten over migratieprocessen. Dat begint met de verspreiding van zowel homoniden als de homo sapiens (Roebroeks en Verpoorte) en heeft voorts zwaartepunten in het onderzoek naar antieke urbanisatie (Bintliff), culturele interacties in de antieke wereld (Versluys). Daarnaast zijn er belangrijke onderzoeksprojecten in Latijns Amerika naar migratie en de circulatie van cultuur (Hofman), alsmede de interactie tussen verschillende inheemse culturen onderling en later met de Europese immigranten (Jansen).
- In **LUCIS**, het **Leiden University Centre for the Study of Islam and Society** zijn wetenschappers uit de faculteiten Geesteswetenschappen, Rechten en Sociale Wetenschappen verenigd die zich bezighouden met islam en moslimsamenlevingen. In veel van de activiteiten van LUCIS speelt de wereldwijde interactie van mensen, culturen en macht een rol. Dit geldt zowel voor de vroege islam in het Midden-Oosten (onderzoeksproject van Petra Sijpesteijn) als voor de islam in Zuid-Oost Azië (onderzoek Kaptein). Hetzelfde kan gezegd worden van de sociale bewegingen en intellectuele trends in de islamitische wereld die een thematisch zwaartepunt vormen van LUCIS. Deze bewegingen en intellectuele debatten zijn verregaand beïnvloed door de interactie met het Westen, hetzij politiek, economisch, of cultureel, maar ook door ontwikkelingen elders in de islamitische wereld (onderzoek Kaptein, Otto, Buskens, Berger). De islam in het Westen is een ander zwaartepunt van LUCIS (Berger).
- Binnen het **Institute for Cultural Disciplines (ICD)** sluit met name het onderzoek van literatuurwetenschappers en kunsthistorici goed aan bij het migratiethema. Belangrijke onderzoekers hierbinnen zijn Zijlmans (World Art Studies), de literatuurwetenschappers Van Alphen, Hoving en Minnaard, Timmer van TCLA; en Kardux van Dutch Studies en Amerikanistiek.
- Aan de FSW heeft het **Instituut voor Culturele Antropologie en Ontwikkelingssociologie** veel expertise verzameld op het gebied van onderzoek naar twee belangrijke moderne migratiestromen: religieuze migranten (vooral Islamitische en Christelijke missionarissen) en ontwikkelingswerkers en andere *expatriates*. Daarnaast wordt er onderzoek verricht naar migrantenorganisaties en transnationale netwerken (Nell). Het Instituut voor Politieke Wetenschappen kent een sterke nadruk op migrantenpolitiek binnen Europese natiestaten.

Hoewel de verspreiding van ideeën en goederen (inclusief gewassen en dieren) in het proces van global interactions vrijwel niet voorstelbaar is zonder de migratie van mensen, kent die een eigen dynamiek, waaraan in doorsnee migratiestudies soms te weinig aandacht wordt geschonken. Om het gevaar te vermijden dat door die nadruk culturen te statisch worden geïnterpreteerd, is een betere samenwerking met antropologen en hun expertise op het gebied van culturele interactie vereist. Bovendien moet vanuit dit gezichtspunt dit profileringsgebied uitdrukkelijk ook de Leidse expertise op het terrein

van wereldgodsdiensten, filosofie en de globale verspreiding van goederen erbij betrekken. Ook hier komt de mogelijke overlap op het gebied van de studie van materiële cultuur met het tweede zwaartepunt, “Global heritage”, in beeld: een goed voorbeeld van dat onderzoek is de antropologische en historische nadruk op de dynamiek van de globale uitwisseling van technologie, zoals bijvoorbeeld in het onderzoek naar de culturele verspreiding van computertechnologie, fotografie, mobiele telefoons, en de verspreiding van de verbrandingsmotor dat in diverse samenwerkingsverbanden van Culturele Antropologie, het **Afrika-studie-centrum en Afrikanisten** bij Geesteswetenschappen wordt verricht. Toonaangevend onderzoek in dit verband wordt verricht door De Bruijn, Gewald en Ross.

Global Heritage

Waar het thema migratie zich primair richt op de oorzaken en gevolgen van de mobiliteit van mensen en ideeën, verwijst *Global Heritage* meer specifiek naar processen van geheugenvorming en onderhandeling over de materiële continuïteit van cultuur die voortvloeien uit die mobiliteit. Die vorming van geheugen en identiteit is zeer divers en kan zich op vele niveaus afspelen, zowel ruimtelijk, politiek, cultureel, sociaal als economisch. Bovendien is het, net als migratie, een kenmerk van menselijke samenlevingen. Of het nu gaat over neolithische grafresten en architectuur in Jericho, de canonisering van Bijbel of Koran, of de verspreiding van de “Californische ideologie” van vrij internetverkeer, in alle gevallen worden gewaardeerde elementen van cultureel erfgoed gestuurd, getransformeerd of verdedigd. Door de zeer veelzijdige expertise op het gebied van werelderfgoed in Leiden kan het profileringsgebied de systematische vergelijking van verschillende situaties stimuleren, waarbij het verleden als een laboratorium beschouwd kan worden.

De kennis die dat oplevert is niet alleen van direct wetenschappelijke belang, maar is ook onmisbaar bij het voeren van beleidsdiscussies hierover en bij de evaluatie van populaire percepties hiervan. De culturele neerslag in de vorm van artefacten, ideeën, muziek, verhalen en mythes is immers onderdeel van een voortdurende machtsstrijd en discussie, waarbij verschillende actoren proberen zich delen van dit erfgoed toe te eigenen – zowel onder de elite als in de populaire cultuur. Vormen van canonisering en monumentalisering van erfgoed op lokale, nationale en globale schaal zijn een typische uiting van die (globale) machtsstrijd. De groeiende erkenning van de rechten van *native Americans* is daarvan een goed voorbeeld: in eerste instantie gemarginaliseerd door Europese migranten, werden zij vervolgens een ondergeschikt maar essentieel element van de nationale identiteit (onder andere in het filmgenre van de Western), om vandaag de dag soevereiniteit terug te eisen, niet in de laatste plaats via de repatriëring van grafresten. Wetenschappers op het terrein van globale interactie kunnen in deze vaak zeer normatieve discussies over het “eigendom” van het verleden een waardevolle rol spelen, door hun distantie van de (identiteits-politieke) waan van de dag. Tegelijkertijd zijn wetenschappers verantwoordelijk voor de archivering en ontsluiting van materiële cultuur waarin het heden en verleden zich manifesteert – in archeologische vindplaatsen, musea, bibliotheken, archieven, websites en niet in de laatste plaats in de *intangible heritage* van ritueel, muziek, en de cultuurindustrie – en de kennisproductie die de interpretatie van dat verleden op basis van die materiële resten (mede) bepaalt.

Die strijd om het eigendom van cultureel erfgoed is op zichzelf ook een interessant onderwerp van studie, waarvoor Leidse wetenschappers goed geoutilleerd zijn, en draagt bij aan onze kennis over de culturele gevolgen van globale interacties in heden en verleden. Daarbij laat het begrip *World Heritage* en haar inbedding in internationale organisaties zoals UNESCO zien dat opvattingen van cultuur al lang niet meer exclusief

gebonden zijn aan een bepaalde plaats en tijd. Hoe omstreden deze culturele globalisering is, laat de vernietiging van de Bamijan-boeddhas zien of de aanvallen op toeristen in Luxor door Islamisten, het omstreden *ownership* van Maya-tempels in Midden-Amerika, of de afkeer van scabreuze hiphop en gangsta-rap onder sommige Europeanen. Een kritisch academisch perspectief op *World Heritage* laat zien dat monumenten, verzamelobjecten, teksten of *performances* nooit alleen hun culturele waarde ontlenden aan hun oorspronkelijke context, noch alleen aan nationale of globale vormen van canonisering, maar vanaf hun ontstaan zijn opgenomen in processen van productie, consumptie, destructie, toeëigening en onteigening door verschillende actoren. De sociale theorie definieert “geheugen” steeds meer als een creatief proces van productie en selectie (LaCapra, Trouillot), en materiële cultuur als een arena (Miller), en deze visie stemt overeen met de ethische problematiek van het “repatriëren” van menselijke resten of kunstobjecten, en het omstreden eigendom van belangrijke archeologische vindplaatsen. Deze visie staat in een aantal gevallen lijnrecht tegenover klassieke denkbeelden over de authenticiteit van objecten en culturen, de noodzaak tot verantwoordelijke conservering, en het bestaansrecht van musea, de vrije handel in kunst, of het recht tot reproductie (*cultural copyright*).

Zoals het hier volgende overzicht laat zien, neemt, de Leidse universiteit een internationaal unieke positie in wat betreft onderzoek naar *Global Heritage*, die tot uiting komt in archeologische en historische expertise, kennis van mondiaal gespreide regiostudies en een expliciet globale antropologische benadering. Een belangrijke taak van het profileringsgebied zal zijn om die drie gebieden systematisch te verknopen en binnen een conceptueel en paradigmatisch kader te laten samenwerken.

- Aan de UL wordt een stevige onderzoekservaring m.b.t. de **Archeologie** van Europa (Prehistorie – Middeleeuwen) gekoppeld aan archeologisch veldwerk in diverse werelddelen, waarbij de interpretatie van materiële resten wordt verricht in combinatie met de zorg voor het locale culturele erfgoed. Centrale thema's: culturele interactie in de diverse oude culturen, verspreiding van landbouw, vervolgens van urbanisme, kolonisatie, Er is een leerstoel “internationaal archeologisch erfgoedmanagement” en daarmee verbonden MA specialisatie *Heritage Management in a world context* (Faculteit der Archeologie), en een MoU met het UNESCO World Heritage Centre in Parijs: zo wordt bijna jaarlijks medewerking verleend aan het opstellen van evaluaties t.b.v. UNESCO van Europese voordrachten voor de werelderfgoedlijst.
- Bij **Culturele antropologie en ontwikkelingssociologie** bestaat een traditie van onderzoek naar *intangible heritage* die onder andere het UNESCO-programma met advies en conferentie-organisatie mede heeft ondersteund. Daarnaast heeft CA/OS door het instellen van een bijzondere leerstoel voor Antropologie van Materiële Cultuur en het organiseren van een jaarlijkse “Adriaan Gerbrandslezing” in samenwerking met Museum Volkenkunde en filmfestival Beeld voor Beeld in 2009 de infrastructuur voor onderwijs en onderzoek naar *World Heritage* sterk verbeterd. Vaste samenwerkingsverbanden met New York University, University College London en Stanford University op het gebied van visuele antropologie en media, materiële cultuur en archeologie geven aan dat het Instituut CA/OS participeert in internationaal toponderzoek op dit gebied. Onderzoekers van het Instituut hebben bovendien een excellente internationale reputatie op het gebied van een van de kernthema's van erfgoedstudies: de antropologie en sociologie van religie.

- Veel voorwerk op het gebied van onderwijs en onderzoek naar aspecten van *Global Heritage* is reeds verricht in het kader van de programma's TANAP (Towards a New Age of Partnership, inmiddels beëindigd) en het follow-up programma ENCOMPASS (Encountering a Common Past in Asia, dat nog loopt tot 2017) bij het **Instituut voor Geschiedenis**. Beide grootschalige programma's richten zich op het opleiden van een nieuwe generatie Aziatische historici, het laten uitvoeren van een groot aantal PhD en postdoc projecten, en de conservering en ontsluiting van Nederlandstalige bronnen in het voormalige octrooigebied van de VOC en het voormalige Nederlandse koloniale rijk in Azië. Inmiddels bestaat er een wereldomspannend netwerk van historici dat elkaar in de context van ENCOMPASS ontmoet tijdens promoties, seminars en congressen. Het Instituut voor Geschiedenis van de Universiteit Leiden is de spil van dit netwerk en de motor achter de keur aan activiteiten die het ontplooit. Dit netwerk werkt onder meer samen met het Forum on European Expansion and Global Interaction (FEEGI, gevestigd in de VS) en het tijdschrift *Itinerario* (dat per 1 januari 2010 zal worden uitgegeven door Cambridge University Press).
- Een ander programma waarbinnen samenwerking op het gebied van onderwijs en onderzoek op het gebied van Zuidoost Azië plaatsvindt is de Australian Netherlands Research Collaboration (ANRC). De coördinatie van dit programma is in handen van het **Instituut voor Geschiedenis** van de Universiteit Leiden en de Division Pacific and Asian History van Australian National University. Het programma voorziet in de financiering van workshops en de uitwisseling van studenten en promovendi. Het richt zich op de humaniora en sociale wetenschappen en weegt bij het beoordelen van workshopvoorstellen nadrukkelijk ook de beleidsaspecten van projecten mee. Onder de noemer van de ANRC vallen tevens zogenaamde policy lectures, waarbij toponderzoekers een verbinding leggen tussen wetenschappelijke kennis en maatschappelijke toepassing. De ANRC activiteiten hebben het netwerk van Azië-deskundigen vooral in zijn internationale en interdisciplinaire dimensies een belangrijke impuls gegeven.
- Tot slot noemen wij het programma The Atlantic World and the Dutch (1500-2000) (AWAD), een partnership tussen het KITLV, het Nationaal Archief en de Stichting Erfgoed Nederland waarbij veel onderzoekers van de Universiteit Leiden zijn aangesloten. AWAD heeft tot doel het conserveren en bestuderen van gemeenschappelijk cultureel erfgoed dat is voortgekomen uit Nederlands contact met volken in Afrika en de Amerika's. De identificatie van relevante geschreven bronnen in collecties in Nederland en het buitenland heeft inmiddels geresulteerd in een uitvoerige digitale bronnengids. Daarnaast worden er onder de vlag van AWAD onderzoeksprojecten uitgevoerd, waaronder Dutch Connections: the circulation of people, goods and ideas in the Atlantic World, 1680-1795. Het AWAD netwerk omspant drie continenten en honderden onderzoekers, die elkaar op regelmatige basis ontmoeten, onderzoekservaringen uitwisselen en nieuwe projecten voorbereiden.

Dit onderzoek kan echter – met name wanneer de ruimere Leidse omgeving van musea en bibliotheken nog meer daarin wordt betrokken – veel systematischer en internationaal nog meer zichtbaar worden geprofileerd. De hierboven genoemde noodzaak tot identificatie, organisatie en activering vereisen de volgende stappen, die tevens de zichtbaarheid van dit zwaartepunt kunnen verhogen:

- Identificatie: Het maken van een inventarisatie van Leids onderzoek op het gebied van *global heritage*: er bestaat onderzoekservaring met globaal erfgoed bij (om slechts een kleine greep te doen in het beschikbare aanbod) de archeologie, antropologie en etnohistorie van Midden-Amerika en de Caraïben, de archeologie, geschiedenis, religie- en literatuurwetenschap van het Midden-Oosten en de islamitische wereld, de antropologie van materiële cultuur en *intangible heritage* in West-Afrika en Indonesië, de studie van klassieke talen en culturen, en de onderzoeksgroep rond de MA “Museums, Collections and Cultural Politics”. Als deze expertise gecombineerd worden met de expertise en de unieke collecties van Museum Volkenkunde, KITLV, Sieboldhuis, het Museum voor Oudheden, de Koninklijke Bibliotheek en de Universiteitsbibliotheek, kan de Leidse universiteit een concentratie, vergelijking en uitwisseling van werelderfgoed-expertise aanbieden die internationaal zijn weerga niet kent;
- Organisatie: Deze concentratie en uitwisseling van expertise is nu onderontwikkeld binnen de UL, maar kan ook daarbuiten meer zichtbaar worden gemaakt: het profileringsgebied kan hierin voorzien door het opzetten, in de komende twee jaar, van een digitaal *Global Heritage Center* dat op de website van de UL kan worden aangeboden en dat zowel het onderzoek binnen het profileringsgebied als het onderwijs op MA en Research MA-niveau ondersteunt, en internationale aandacht en (PhD-) studenten kan trekken;¹
- Activering: Het profileringsgebied kan, door deze inventarisatie en publicatie van expertise, een interdisciplinaire theoretische en empirische benadering ontwikkelen die de afzonderlijke disciplines en regiospecialisaties een unieke meerwaarde verleend in het internationale landschap en nieuwe onderzoeksclusters kan identificeren. Op die basis wordt het mogelijk in Leiden een nationaal en internationaal consortium van instituten en instituties neer te zetten met een *competitive advantage* die zich in twee à drie jaar moet vertalen in succesvolle werving van nationale en internationale subsidies.

Een nieuw platform

Om de in Leiden aanwezige expertise over *global interactions* te mobiliseren en te activeren binnen het hiervoor geschetste kader, is een stevige en herkenbare wetenschappelijke infrastructuur noodzakelijk, waardoor het mogelijk wordt om binnen dit profileringsgebied lange-termijn activiteiten te ontwikkelen. Deze zijn vooral bedoeld om de coherentie te bevorderen en als een intellectueel platform waarop de uiteenlopende specialisaties een constructieve dialoog met elkaar aan kunnen gaan en daarnaast gezamenlijke onderzoeksinitiatieven kunnen ontplooiën. Dit platform ontstaat niet uit het niets, maar bouwt voort op bestaande initiatieven, zoals het onderzoek naar Europese expansie (begonnen in de jaren zeventig), het Encompass en ANRC project, het LIMS, een in 2007 opgericht interfacultair netwerk van Leidse wetenschappers die zich met uiteenlopende aspecten van migratie bezighouden), en het CGM (Centrum voor de Geschiedenis van Migranten), waarin sinds midden jaren negentig diverse Leidse historici participeren en samenwerken met collega's van KNAW instituten en andere universiteiten.

¹ Vgl CLUE (Research institute for the heritage and history of the Cultural Landscape and Urban Environment, <http://www.clue.nu/>) dat zich m.n. richt op Europees erfgoed

1: The Leiden Seminar on Global Interactions (LSGI)

Een centrale plaats in het creëren van een thematisch platform is het *Leiden Seminar on Global Interactions*, dat dankzij financiële steun van de faculteiten Geesteswetenschappen, FSW en Archeologie in september 2009 van start is gegaan met maandelijkse seminars over 'work in progress', waarbij wetenschappers van binnen en van buiten Leiden (nationaal en internationaal) aan de hand van een tevoren beschikbaar paper hun onderzoek voorleggen aan de 'global interactions' gemeenschap. We mikken hierbij, zowel waar het de gasten als de toehoorders betreft, op de volledige wetenschappelijke bandbreedte van PhD's tot hoogleraren. Essentieel is dat het om nieuw onderzoek gaat. Daarnaast kan het seminar dienen als kritisch klankbord voor de presentatie van gezamenlijke onderzoeksplannen en aanvragen bij nationale en internationale fondsen.

2: Een Website en digitale nieuwsbrief

Met een eigen website kan het profileringsgebied naar binnen en buiten laten zien welke activiteiten er plaatsvinden binnen de Leidse Universiteit, maar tevens kan het als een centraal punt gaan fungeren voor soortgelijke initiatieven en onderzoekscentra in Nederland en daarbuiten. Daarbij zal in ieder geval worden samengewerkt met bestaande instituten binnen de Leidse universiteit (zoals het IIAS, het LUCIS, het Afrika Studiecentrum, LIAS), met bestaande netwerken (zoal het *Leiden Interdisciplinary Migration Seminar*, LIMS en ENCOMPASS), alsook met het profileringsgebied *Asian Modernities and Traditions*.

3: Een jaarlijks thematisch congres: The Leiden Conference on Global Interactions (LCGI) en book series

Het gaat hier om een workshop-achtige conferentie met een beperkt aantal deelnemers op grond van van te voren beschikbare papers, die openstaat voor toehoorders. Ieder jaar zal een internationaal wetenschappelijk aansprekend thema worden gekozen rondom een afgebakende paradigmatische discussie. De proceedings zullen in een op te zetten serie worden gepubliceerd.

4: Een internationale Academic Board

Het is van groot belang dat dit profileringsgebied een grote internationale zichtbaarheid en gewicht krijgt. Daartoe is een hoogwaardige Academic Board onontbeerlijk. Internationale sleutelfiguren in de diverse deelgebieden zullen worden gevraagd een keer per jaar (voorafgaande aan de jaarlijkse conferentie) naar Leiden te komen om een kritisch licht te werpen op de activiteiten en plannen van het profileringsgebied en banden met soortgelijke initiatieven te versterken.

'Global Interactions' kan in dit kader aansluiten bij soortgelijke onderzoekszwaartepunten in het buitenland, zoals de London School of Economics (LSE), de École des Hautes Études en Sciences Sociales (EHESS) in Parijs, en de universiteiten van Cambridge, Oxford, Pittsburgh, Minnesota, Stanford, Columbia University, UCLA, Heidelberg, Wenen.

Nieuw onderzoek

Wil het profileringsgebied uitgroeien tot een nationaal en internationaal erkend zwaartepunt, dan kan niet worden volstaan met het mobiliseren van bestaande specialisaties. Er zal ook moeten worden geïnvesteerd in een nieuwe generatie onderzoekers voor wie de voorgestelde interdisciplinariteit een vanzelfsprekendheid is. Daarom zullen er in de eerste jaar vier AIO's worden aangesteld om gelijk voldoende

kritische massa te genereren. Hun onderzoek moet uiteraard passen binnen het eerder geschetste theoretische kader en om de interdisciplinariteit te waarborgen en de coherentie binnen het gebied te bevorderen zullen zij worden begeleid door twee promotores uit verschillende disciplines. Een deel van de promotiepremies zou, na aftrek van kosten die door de bestaande graduate schools in rekening worden gebracht, moeten terugvloeien naar het profileringsgebied.

Deze nieuwe AIO's zullen samen met de bestaande AIO's wier onderzoek binnen de Global interactions thematiek valt, binnen en buiten het Leiden seminar een nieuwe cohort van wetenschappers vormen, voor wie flankerende activiteiten zullen worden georganiseerd teneinde de nodige integratie te bevorderen. Leiden zou op dit punt tot een nieuwe landelijke en wellicht internationale onderzoeksschool op dit terrein kunnen uitgroeien. Een en ander dient uiteraard goed te worden afgesteld met de bestaande graduate schools.

Daarnaast dient het profileringsgebied een belangrijke rol te spelen bij het entameren van nieuwe onderzoeksprogramma's, zowel bij NWO als bij Europese en andere internationale fondsen.

Consortium-vorming

Het profileringsgebied Global Interactions leent zich bijzonder goed voor het aangaan van strategische allianties met andere partners, binnen en buiten Leiden. Binnen Leiden kan dan vooral worden gedacht Leidse musea (Volkenkunde, Naturalis, Oudheden), daarbuiten met KNAW instituten zoals het KITLV, het IISG en het Meertensinstituut, maar ook (o.m. voor technische en *science* onderzoeken) de TU Delft. Dergelijke allianties zijn onder meer van belang voor de valorisatie van wetenschappelijke kennis met betrekking tot actuele discussies over migratie, integratie, multiculturaliteit, racisme en polarisatie. Uiteraard kunnen dergelijke samenwerkingsverbanden nieuwe fondsen genereren die voor het profileringsgebied kunnen worden ingezet.

Het profileringsgebied zal uitdrukkelijk ook onderzoekers activeren om bij NWO of in het Europese onderzoeksaanvragen in te dienen waarbij het gebied als kritisch klankbord en intellectuele infrastructuur kan dienen. Waar mogelijk zal hierbij de steun van LURIS worden ingeroepen.

Tot slot zal op korte termijn middels een enquête onder de Leidse collega's in kaart worden gebracht welke lopende (AIO's, postdoc etc.) projecten binnen dit profileringsgebied zouden passen.

Penvoerder, Bestuur, coördinatie en aanspreekpunt

De faculteit Geesteswetenschappen fungeert als penvoerder. Dragende instituten zijn 1) het Instituut voor Geschiedenis (GW); 2) de faculteit Archeologie; 3) het Instituut voor Culturele Antropologie en Ontwikkelingssociologie (FSW). 4) de School of Middle Eastern Studies (SMES/GW); 5) het Leiden University Center for Islamic Studies (LUCIS); en 6) de sectie GLTC van het Institute of Cultural Disciplines (ICD/GW).

De activiteiten van het profileringsgebied worden gecoördineerd door een bestuur waarin de belangrijkste 'bloedgroepen' zijn vertegenwoordigd: prof. Leo Lucassen (Geschiedenis), prof. Petra Sijpesteijn (LIAS, SMES); dr. Léon Buskens (LUCIS); prof. Ineke Sluiter (ICD); prof. Maarten Jansen (Archeologie) en prof. Peter Pels (Antropologie).

Aanspreekpunt voor het profileringsgebied is prof. Leo Lucassen en de dagelijkse coördinatie zal in handen zijn van een nog aan te trekken post doc.